

Kwaliteitskaart Wijs! – O&K – Toetsbeleid

Kaart	Kwaliteitskaart Wijs! – O&K - Toetsbeleid
Eigenaar	Staffunctionaris O&K i.s.m. KC-platform
Versie	Vastgesteld: 6 november 2023 Herziene versie: juni 2025

Doel

In deze kwaliteitskaart staat het toetsbeleid voor Wijs! en bijbehorende scholen beschreven.

Het doel van uniformiteit hierin is dat toetsen goed met elkaar te vergelijken zijn en het leren van en met elkaar zo beter en op basis van vergelijkbare gegevens kan gebeuren.

Betekenis formatief en summatief

Formatief

Formatieve toetsen hebben als doel de leraar en leerlingen te informeren over de mate waarin de leerstof beheerst wordt. Op basis van de resultaten op deze toetsen kan worden besloten om het onderwijs aan de groep of de individuele leerling aan te passen. Formatieve toetsen hebben daarom een didactische functie. Bij formatief toetsen gaat het dus om het gebruik van toetsen om informatie te verkrijgen over het onderwijsleerproces van de leerling met als doel hier sturing aan te geven (Bennett, 2011; Black & Wiliam, 2009). Het inspelen op deze informatie over het onderwijsleerproces kan leiden tot betere leerresultaten van leerlingen (Bennett, 2011; Black & Wiliam, 2009). Voorwaarde hiervoor is effectieve feedback van de leraar, dat speelt een cruciale rol (Van der Kleij, Vermeulen, Schildkamp & Eggen, 2015).

Summatief

Bij summatieve toetsen kunnen toetsen bijvoorbeeld een selectiefunctie, kwalificerende functie of een prognostische functie hebben. Deze toetsen worden afgenomen na een bepaalde periode om te beoordelen in hoeverre een leerling de beoogde leerdoelen in voldoende mate beheerst. Op basis van de score op een dergelijke toets wordt een (deel van de) zak-/slaagbeslissing genomen. In dit geval heeft de toets een summatieve functie.

Let op:

Een toets is niet per definitie formatief of summatief. Het gaat erom hoe de toetsresultaten gebruikt worden, met andere woorden; de functie van de toetsresultaten. Wanneer het resultaat op een toets meetelt bij het maken van een (deel van de) zak-/slaagbeslissing vervult deze een summatieve functie. Dezelfde toets kan echter ook een formatieve functie vervullen. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer er feedback gegeven wordt aan de leerling, die de leerling kan gebruiken in het vervolgtraject van het onderwijs of wanneer de leraar zijn/haar aanbod aanpast op basis van de uitkomsten.

Visie van Wijs! op summatieve of formatieve toetsing

Binnen Wijs! is onze visie dat we toetsen in hoofdzaak inzetten met als doel formatieve toetsing. Tegelijkertijd zijn voor taal en rekenen de onderwijsresultaten te monitoren en te verantwoorden met genormeerde toetsen, zie Artikel 8, zesde lid, Wet Primair Onderwijs: “De school volgt de vorderingen van de leerlingen in kennis en vaardigheden door middel van een leerling- en onderwijsvolgsysteem. Bij taal en rekenen/wiskunde gebeurt dit met genormeerde toetsen.” Hiervoor zetten we de toetsen dus summatief in. Daarnaast willen we met deze summatieve toetsen controleren of leerlingen de doelen van een langere periode (half jaarlijks in dit geval) beheersen. De summatieve toetsen helpen verantwoording af te leggen over de kwaliteit van het onderwijs, op groeps-, school- en bestuursniveau. Naast de summatieve functies van deze toets, is de wens om deze toets tegelijkertijd, zeker voor specifieke (groepen) leerlingen, ook formatief te gebruiken. Deze formatieve gegevens zijn een aanvulling op andere formatieve informatie die door leraren verzameld wordt (bijvoorbeeld door methodegebonden toetsen, observaties, analyse van leerlingenwerk).

Methodetoetsen (formatief)

Wanneer methodetoetsen worden gebruikt, is dat in eerste instantie voor formatieve toetsing. Op basis van de uitkomsten kan worden bepaald of het aanbod voor de leerlingen passend is geweest om tot beheersing te komen. De methodetoets geeft inzicht in de onderdelen die al wel en nog niet volledig worden beheerst. De methodetoets is daarmee een vorm van controleren van begrip, aansluitend bij de checks die al tijdens het lesgeven worden gedaan. Daar waar een leerling een onderdeel nog niet volledig beheerst, kan aanvullende instructie en oefening geboden worden als vorm van mastery learning binnen de groep.

Methodetoetsen (summatief)

Wanneer we ouders en leerlingen informeren over de voortgang van de ontwikkeling kunnen de resultaten op de methodetoetsen daarbij worden betrokken, bijvoorbeeld op een rapport. De uitkomsten zeggen dan iets over de beheersing van de leerstof van deze leerling op dat vakgebied over een langere periode. Deze uitkomsten krijgen een summatief karakter als ze worden meegenomen in afwegingen m.b.t. het ontwikkelingsverloop van de leerling.

Toetsinstrument: Leerling in beeld

In 2023 is na zorgvuldige afweging gekozen voor het inzetten van Leerling in beeld van CITO als instrumentarium voor het volgen en verantwoorden van de ontwikkeling van de leerlingen.

Algemene informatie Leerling in beeld van CITO (LIB)

Het motto van LIB is: “Leerling in beeld maakt elke leerling zichtbaar. In minder tijd, maar met meer inzicht.” Binnen LIB kan per jaargroep een keuze gemaakt worden tussen afname op papier of digitaal. Binnen LIB kunnen toetsen het hele jaar worden afgenomen. Alle digitale toetsen hebben de mogelijkheid tot auditieve ondersteuning. De nieuwe digitale toetsen Begrijpend lezen, Rekenen-Wiskunde en Taalverzorging zijn digitaal-adaptief. Na het maken van de eerste taak van de toets, wordt de volgende taak automatisch afgestemd op hoe goed een leerling die eerste taak heeft gemaakt. Daarbij zijn er drie mogelijkheden: de leerling krijgt vervolgens opgaven die qua moeilijkheidsgraad vergelijkbaar, makkelijker of moeilijker zijn dan de opgaven in de eerste taak.

Werkwijze Afname Leerling in Beeld

Doelgroep

Alle leerlingen in groep 3 t/m 8 maken vanaf schooljaar 2023-2024 de toetsen van Leerling in Beeld.

Afnameonderdelen

Alle scholen nemen in ieder geval het **basispakket** af met daarin de toetsen voor Rekenen, Taalverzorging, Begrijpend lezen (met uitzondering van BL E3) en Technisch lezen (DMT en AVI).

Het **complete pakket** bevat meer afnameonderdelen. Dit gaat om: Rekenen-Basisbewerkingen, Sociaal-emotioneel functioneren, Executieve functies, Engels en Begrijpend luisteren. Scholen maken zelf de keuze of ze ook (onderdelen van) het complete pakket af willen nemen.

Afnameonderdelen DMT en AVI

Minimale afname (meer afnemen kan) van de DMT en AVI binnen Wijs!:

Leerjaar	Moment	Toets	Versie	Kaart
3 t/m 4	M-toetsen E-toetsen	DMT + AVI DMT + AVI	A B	Groep 3 midden: 1 (1+2 bij doublure) Groep 3 eind: 1+2 of 1+2+3 Groep 4: 1, 2 en 3
5 t/m M8	M-toetsen E-toetsen	DMT bij risicolezers* + AVI DMT bij risicolezers* + AVI	A B	Groep 5: 1, 2 en 3 Groep 6 en hoger: 2 en 3 (risicolezers* ook kaart 1)

*Een risicolezer is een leerling die een IV of lager heeft gehaald op DMT óf het groepsniveau op de AVI niet heeft behaald.

In bovenstaande tabel wordt weergegeven wat **minimaal** wordt afgenomen wat betreft de DMT en AVI. Scholen kunnen meer toetsen afnemen indien gewenst. Daarnaast is er een onderbouwing + advies (geen verplichting) vanuit Wijs! over de verdere afname van de DMT en AVI. Dit document is te vinden in de bijlage.

In de analyse wordt de DMT in de groepen 3 en 4 en de AVI in de groepen 3 t/m 8 meegenomen.

Afnamemoment

De toetsen worden afgenomen in januari/februari en mei/juni. De B8 wordt na de herfstvakantie afgenomen.

Afnameplanning

- Bij de planning van de afname, gaan we uit van onderstaande aandachtspunten:
 - We houden in de planning rekening met de belastbaarheid van de leerlingen.
 - Afname gebeurt in principe in de ochtend voor de lunch.
 - We gaan uit van maximaal twee toetsonderdelen per dag. Uitzondering in overleg met de KC-er.
- In principe laten we leerlingen niet langer dan een uur achter elkaar werken aan toets.

Wie neemt de toets af?

Toetsen van LIB worden alleen afgenomen door één van de eigen leraren, niet door invallers. Zo houden we de resultaten betrouwbaar. We voorkomen zo opvallende resultaten door bijvoorbeeld mogelijke ordeproblemen, onduidelijkheden in toetsvoorwaarden of leerlingen die dan extra spanning ervaren. Als een leraar een langere periode afwezig is en het verder schuiven van toetsen niet mogelijk is binnen de afnameperiode, neemt de KC-er in overleg met de schoolleider en/of directeur een besluit over de begeleiding van de afname.

Papieren afname of digitaal

In het eerste jaar gaan we uit van een deel eigen ruimte voor de scholen om hierin keuzes te maken. We zullen zowel tussentijds als aan het eind van dit schooljaar evalueren en waar mogelijk tot gezamenlijke keuzes komen voor de komende jaren.

Een aantal toetsen worden op alle scholen op papier afgenomen, vanaf schooljaar 2023-2024:

- De toetsen van groep 3 en groep 4 allemaal op papier én in de boekjes;
- Begrijpend lezen in alle groepen op papier én in de boekjes (i.v.m. aanpak Close Reading).

Voor de volgende toetsen kan iedere school zelf een keuze (digitaal of papier) maken:

- Rekenen-Wiskunde voor groep 5 t/m 8;
- Taalverzorging voor groep 5 t/m 8.

Onderstaande afwegingen kunnen in deze keuze meegenomen worden:

- Aansluiting digitaal toetsen en op papier werken in de klas;
- Aansluiting leerlingen stimuleren stappen uit te schrijven ten opzichte van digitaal toetsen;
- Het kan leerlingen bij op papier toetsen helpen om hun antwoorden uit te werken en nog eens na te kijken;
- Kosten van papieren afname (bestellen boekjes) > zie berekening hieronder;
- Capaciteit digitale devices;
- Administratieve last van bestellen toetsen, nakijken toetsen + invoeren foutenanalyse;
- Papieren toetsen zijn niet adaptief en er wordt niet automatisch een foutenanalyse gemaakt;
- Adaptief karakter digitale toetsen, toetsen op maat en auditieve ondersteuning.

In geval van papieren afname, omgaan met boekjes

In het geval van papieren afname kiezen we voor het werken in jaarlijks nieuwe boekjes. Het past bij onze visie en op inhoud en betrouwbaarheid is dit de beste optie. Leerlingen hoeven niet te schakelen tussen het antwoordblad en het boekje. Het boekje is nieuw, waardoor er geen weggegomde antwoorden van vorige leerlingen te zien zijn.

Waarom niet kopiëren?

Dit levert geen financiële voordelen op, want de boekjes worden aangeboden tegen inkoopprijs. In incidentele gevallen kan het sneller zijn om voor een enkele leerling even te kopiëren als een boekje mist. Het **dictee** van spelling kan op een gekopieerd antwoordblad.

Waarom niet op een los antwoordenblad?

Is een optie, nadeel is dat leerlingen moeten schakelen tussen hun boekje en antwoordblad. Als leerlingen een opgave overslaan, vergeten zij dit soms op hun antwoordblad ook te doen. Ze vullen dan het antwoord op vraag 5 bij vraag 4 in en zien vervolgens bij de laatste opgave dat het mis is gegaan. Ook komt het soms voor dat leerlingen per ongeluk in hun boekje werken en gummen ze het antwoord later uit. Je ziet soms dat deze antwoorden toch nog zichtbaar blijven voor het kind dat het jaar daarna uit het boekje werkt.

Communicatie naar ouders

Op de jaarplanning geeft school aan wat de algemene toetsperiodes zijn in een jaar (januari/februari en mei/juni). We leggen geen extra nadruk op de toetsen in de communicatie naar leerlingen en ouders. Dat geldt zowel voor methodetoetsen als de toetsen van LIB.

Uitgangspunten in de communicatie naar ouders:

- De toetsen vertellen ons wat het effect is van ons onderwijs, de toetsresultaten zijn geen kindkenmerk.
- Ouders hoeven thuis niet te oefenen of te (laten) doen aan CITO-training.
- We delen met ouders dat de toetsen worden afgenomen, maar leggen niet te veel nadruk op welke toets per dag wordt afgenomen.
- We geven een uitdraai van de LIB-toetsen mee aan ouders. We doen dit twee keer per jaar in het rapport.
- We kiezen voor de uitdraai 'Minigrafieken'. We informeren ouders hierover in het rapport met de standaardtoelichting voor ouders uit LIB. De scholen maken een eigen toelichting.
- In individuele gevallen kan het helpend zijn om in een oudergesprek ook het leerlingprofiel toe te lichten.

Doorstroomtoets Leerling in Beeld en Toets Begin groep 8 (later: B8)

- We maken vanaf schooljaar 2023-2024 gebruik van de doorstroomtoets van Leerling in Beeld (januari/februari).
- We plannen voor groep 8 één afnamemoment, namelijk de B8 na de herfstvakantie (oktober/november).

Aandachtspunten voor betrouwbare afname

Informatie in het lokaal of op de tafel

Zoals in de handleiding van Leerling in Beeld staat, mag geen informatie in de klas zichtbaar zijn voor de leerlingen. Dit betekent dat tafelkaarten, getallenlijnen, enz. weggehaald dienen te worden tijdens de afname.

Tijdsduur

Voor de afname van de toetsen gaan we uit van de tijdsduur die in de handleiding is aangegeven als richtlijn. Wanneer leerlingen veel eerder klaar zijn of meer tijd nodig hebben, registreren we dat voor onze analyses. Bij toetsen zonder tijdsbegrenzing kan een leerling extra tijd krijgen om de toets af te maken. Leerlingen die meer tijd nodig hebben, mogen - in overleg met KC - apart van de groep getoetst worden, dit wordt genoteerd in het leerlingvolgsysteem ParnasSys.

Hulp van leraar

- Vóór de afname mogen géén toetsopgaven geoefend worden.
- De leerlingen maken de toets zelfstandig. Alleen de voorbeeldopgaven worden samen gedaan.
- De leraar mag leerlingen geen fouten laten verbeteren vóór het bepalen van de toetsscore.
- Tussentijds kunnen leerlingen niet hun eerder gemaakte **nagekeken** werk zien, de resultaten worden niet tussentijds besproken met de leerling.
- In de handleiding staat wát je bij een opgave als leraar mag zeggen (hier kun je dus niet van afwijken).

Leerlingen met dyslexie en/of specifieke onderwijsbehoeften

Bij iedere toets staat in de handleiding een tabel (zie afbeelding) met daarin mogelijke aanpassingen voor bepaalde leerlingen. Denk daarbij aan auditieve ondersteuning, vergroten, digitaal of juist papier, enzovoorts. Leerlingen met dyslexie mogen de toets zo nodig digitaal maken (met auditieve ondersteuning) of worden voorgelezen. Deze aanpassingen worden alleen na overleg met de KC-er toegepast. We kijken daarbij naar een vaste aanpassing voor een leerling die we noteren in ParnasSys.

Toetsen op aangepast niveau

De groepstoets (voorbeeld: midden groep 5, de groep 5 toets afnemen) is het uitgangspunt. Een aangepast afnameniveau wordt alleen gedaan in uitzonderlijke situaties. De KC-er is dan altijd betrokken. Het gaat om leerlingen die een eigen leerlijn hebben en waar in hun ontwikkelingsperspectief staat dat er adaptief getoetst wordt en wat daarbij de toetsplanning is. Dit kan ook van toepassing zijn op leerlingen die een grote ontwikkelingsvoorsprong hebben.

Extra toetsmoment (na 10 of 30 weken school)

Aanpassing							
Situatie		Individuele afname	extra pauzes/ taak opsplitsen	digitale afname	opgavenboekje vergroten	slechtzienden-versie	brailleversie
heeft moeite met concentreren		•	•	•			
werkt langzamer dan gemiddeld		•	•	•			
heeft ernstige rekenproblemen		•	•	•			
heeft dyslexie of ernstige leesproblemen		•	•	•	•		
heeft autisme		•	•	•			
heeft een visuele beperking*		•	•		•	•	•
heeft een taalontwikkelingsstoornis		•	•	•			

* Laat de leerling gebruikmaken van de hulpmiddelen die hij ook in de groep gebruikt, zoals een aangepaste tafel, leeslamp en loep.

Halverwege de standaard toetsperiodes (schoolweek 10 - rond oktober/november en schoolweek 30 - maart/april) kan bij enkele leerlingen diagnostisch getoetst worden, met als doel te meten of de ingezette interventie effect heeft gehad. Hierbij gaat het om het opnieuw afnemen van een toets of een deel daarvan. Een dergelijk resultaat wordt NIET ingevoerd of meegeteld, uitzondering kan de DMT/AVI zijn (mag wel ingevoerd worden). Bovenstaande gaat altijd in overleg met KC.

Let op: Dit mag alleen met toetsen die al eerder zijn afgenomen en niet met toetsen die de leerling in de toekomst nog gaat maken. Voorbeeld: na 10 weken onderwijs in groep 5, kan de E4 in oktober/november (rond schoolweek 10) opnieuw afgenomen worden, om de vooruitgang van een leerling te meten. De toetsen in januari en juni zijn dus altijd **nieuw, niet eerder gemaakt**, voor/door de leerlingen, zodat deze meting betrouwbaar is.

Implementatie en overstap

Scholing

In september 2023 hebben de KC-ers een training Leerling in Beeld gehad. Zij hebben van de trainer een presentatie gehad die zij in hun schoolteam kunnen geven. De KC-ers geven deze presentatie ieder in hun eigen schoolteam vóór de afname in januari 2024.

Informatievoorziening

- Er is een uitgebreide webinar beschikbaar vanuit Leerling in Beeld, [zie hier](#).
- Er is een korte informatieve video beschikbaar vanuit Leerling in Beeld, [zie hier](#).
- Veel gestelde vragen zijn op de website van Leerling in Beeld te lezen, [zie hier](#).

Bijlagen

Bijlage I: Stappenplan voor leraren voor het downloaden en printen van 'Minigrafieken' per leerling (voor bij rapport)

Bijlage II: Advies toetsing technisch lezen

Literatuur of verder lezen?

Bennett, R. E. (2011). Formative assessment: A critical review. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 18, 5-25.

Black, P., & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21(1), 5-31.

Van der Kleij, F. M., Vermeulen, J. A., Schildkamp, K., & Eggen, T. J. H. M. (2015). Integrating data-based decision making, assessment for learning and diagnostic testing in formative assessment. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 22, 324- 343.

<https://cito.nl/onderwijs/primair-onderwijs/leerling-in-beeld-lvs/>

